

CONFERENCE ON FRONTIERS OF SCIENCE AND ENGINEERING QATAR

DORIXONA TASHKILOTLARIDA ELEKTRON RETSEPT TIZIMINI JORIY ETISHNING TASHKILIY JIHATLARI

[Yusupov Ilyosbek Poziljon o'g'li]

[Andijon davlat tibbiyot institute. 1-Farmatsevtik fanlar kafedrası assistenti]

Annotatsiya. Mazkur tezisda O'zbekiston Respublikasida elektron retsept tizimini dorixona amaliyotiga joriy etishning tashkiliy jihatlari tahlil qilindi. Amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar, Sog'liqni saqlash vazirligining rasmiy ma'lumotlari va xalqaro ilmiy sharhlar asosida elektron retseptning dorixona ish jarayoniga integratsiyasi, farmatsevtik verifikatsiya, texnik interoperabellik, xodimlarni tayyorlash va bemorga farmatsevtik maslahat berishning ahamiyati yoritildi. Tahlil natijasida dorixona darajasida elektron retsept bilan ishlashning amaliy tashkiliy ketma-ketligi taklif etildi.

Kalit so'zlar: elektron retsept, dorixona, farmatsevt, farmatsevtik xizmat, raqamlashtirish, dori xavfsizligi, interoperabellik.

DOLZARBLIGI

Sog'liqni saqlash tizimini raqamlashtirish dori vositalarini tayinlash, berish va ularning harakatini kuzatish jarayonlarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Elektron retsept qog'oz retseptning o'qilmasligi, yo'qolishi yoki qalbakilashtirilishi bilan bog'liq ayrim muammolarni kamaytirishi, dori vositalarini tayinlash va berish bo'yicha ma'lumotlarni standartlashtirishi mumkin. Shu bilan birga, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti dori vositalari bilan bog'liq oldini olish mumkin bo'lgan zararlar bemor xavfsizligining muhim muammolaridan biri ekanini qayd etadi [1].

O'zbekistonda elektron retsept tizimini amaliyotga joriy etish Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 8-sentabrdagi 570-son qarori bilan tartibga solingan. Mazkur tartibga ko'ra elektron retsept bo'yicha dori vositasi berilgani haqidagi ma'lumot, jumladan farmatsevtning identifikatsiya ma'lumotlari, elektron tarzda sog'liqni saqlash axborot tizimiga uzatiladi va bemorning elektron tibbiy kartasida qayd etiladi [2]. 2026-yil 4-sentabr holatiga ko'ra, Sog'liqni saqlash vazirligi 11 mingdan ziyod dorixona elektron retsept tizimi asosida ishlayotgani va modul qariyb 40 ta dorixona axborot tizimi bilan integratsiya qilinganini ma'lum qilgan [3]. Bu jarayon dorixona faoliyatini

CONFERENCE ON FRONTIERS OF SCIENCE AND ENGINEERING • QATAR •

tashkil etishning yagona, xavfsiz va nazorat qilinadigan mexanizmlarini ishlab chiqishni dolzarb qiladi.

TADQIQOT MAQSADI

Elektron retsept tizimini dorixona tashkilotlarida joriy etishning asosiy tashkiliy komponentlarini aniqlash hamda dorixona darajasida xavfsiz va samarali ishlash uchun amaliy tashkiliy ketma-ketlikni taklif etish.

MATERIAL VA USULLAR

Tadqiqot tahliliy dizaynda bajarildi. O'zbekiston Respublikasining elektron retseptga oid normativ-huquqiy hujjatlari, Sog'liqni saqlash vazirligining rasmiy axborotlari, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti materiallari hamda PubMed/PubMed Central bazalarida chop etilgan elektron retseptning community pharmacy amaliyotiga ta'siriga bog'ishlangan sistematik va scoping sharhlar tahlil qilindi. Manbalar kontent-tahlil, qiyosiy tahlil va tizimli umumlashtirish usullarida baholandi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tahlil natijalari elektron retseptning muvaffaqiyatli joriy etilishi faqat dasturiy modul mavjudligiga emas, balki dorixona ichidagi ish jarayonini qayta tashkil etish sifatiga ham bog'liqligini ko'rsatdi. 2023-yilgi sistematik sharhda 28 ta tadqiqot umumlashtirilgan bo'lib, community pharmacy sharoitida tizim dizayni, interoperabellik, axborot sifati, ish jarayoni, texnik resurslar va xodimlarni o'qitish elektron retseptdan samarali foydalanishning asosiy omillari sifatida qayd etilgan [4]. 2024-yilgi scoping sharh esa elektron retsept qo'lda yozilgan retseptning o'qilmasligi bilan bog'liq muammoni kamaytirsada, yangi turdagi elektron xatolar va qayta aniqlashtirish zarurati saqlanib qolishini ko'rsatgan [5].

1-jadval. Dorixona tashkilotida elektron retseptni joriy etishning asosiy tashkiliy komponentlari

№	Komponent	Asosiy vazifa	Kutiladigan natija
1	Texnik integratsiya	Dorixona axborot tizimini milliy eHealth/DMED infratuzilmasi bilan barqaror ulash	Ma'lumot uzatish uzluksizligi

CONFERENCE ON FRONTIERS OF SCIENCE AND ENGINEERING • QATAR •

2	Farmatsevtik verifikatsiya	XPN, doza, dori shakli, qabul tartibi va retsept holatini tekshirish	Dispensing xatolarini kamaytirish
3	Xodimlarni tayyorlash	Farmatsevtlarni tizim funksiyalari va xatolarni boshqarishga o'qitish	Foydalanuvchi xatolari kamayishi
4	Bemor bilan kommunikatsiya	Elektron retseptni tushuntirish va dori qo'llash bo'yicha maslahat	Bemorning tizimdan foydalanish qobiliyati oshishi
5	Xatolarni qayd etish	Texnik va farmatsevtik nomuvofiqliklarni standart shaklda ro'yxatga olish	Tizimli kamchiliklarni aniqlash
6	Sifat monitoringi	Xizmat vaqti, bajarilgan retsept, texnik nosozlik va qayta aloqa indikatorlarini kuzatish	Doimiy sifatni yaxshilash

Normativ tartibga ko'ra elektron retsept bo'yicha dori vositasi berilgani haqidagi ma'lumotlar dorixona axborot tizimidan "Elektron sog'liqni saqlash" axborot tizimiga avtomatik yuboriladi [2]. Shuning uchun dorixonadagi farmatsevtik verifikatsiya bosqichi alohida ahamiyatga ega: raqamli uzatish retsept ma'lumotining texnik yetkazilishini ta'minlasa-da, uning amaliy to'g'ri bajarilishini professional farmatsevt nazorati mustahkamlaydi.

Dorixona darajasida quyidagi ketma-ketlik maqsadga muvofiq deb hisoblanadi: elektron retseptni qabul qilish → bemorni identifikatsiya qilish → retsept rekvizitlarini tekshirish → dori mavjudligini aniqlash → zarur hollarda shifokor bilan aniqlashtirish → dori vositasini berish → bemorga farmatsevtik maslahat → bajarilgan retseptni elektron tasdiqlash → aniqlangan muammo yoki xatoni qayd etish. Mazkur algoritmi elektron retseptni oddiy texnik operatsiyadan dori xavfsizligini ta'minlovchi boshqaruv jarayoniga aylantiradi.

O'zbekistonda 11 mingdan ortiq dorixona va qariyb 40 xil dorixona axborot tizimining yagona elektron retsept moduli bilan integratsiya qilinayotgani interoperabellik va standartlashtirish masalasini ayniqsa muhim qiladi [3]. Xalqaro sistematik sharhlar ham integratsiya muammolari, ma'lumot uzatishdagi uzilishlar, formal trening yetishmasligi va texnik yordamning sustligini asosiy to'siqlar sifatida

CONFERENCE ON FRONTIERS OF SCIENCE AND ENGINEERING QATAR

ko'rsatadi [4]. Shu sabab elektron retsept samaradorligini faqat ulangan dorixonalar soni bilan emas, balki bajarilgan retseptlar ulushi, texnik nosozliklar, retseptni aniqlashtirish uchun shifokor bilan qayta aloqa qilish holatlari, o'rtacha xizmat vaqti va farmatsevtlarning o'qitilganlik darajasi bilan baholash maqsadga muvofiq.

AMALIY TAKLIFLAR

Elektron retsept tizimini dorixona amaliyotiga joriy etishda quyidagi tashkiliy choralarni standartlashtirish maqsadga muvofiq: 1) har bir dorixona uchun elektron retseptni qabul qilish va bajarish bo'yicha standart operatsion protsedura ishlab chiqish; 2) farmatsevtlarni ishga kirishda va keyinchalik davriy ravishda tizimdan foydalanish hamda dori xavfsizligi bo'yicha o'qitish; 3) texnik nosozlik, noto'liq retsept yoki aniqlashtirish talab etilgan holatlarni yagona elektron klassifikator asosida qayd etish; 4) elektron retseptning bajarilish sifati bo'yicha asosiy indikatorlarni hududiy va respublika darajasida muntazam monitoring qilish.

ILMIY-AMALIY AHAMIYATI

Taklif etilgan yondashuv elektron retseptni faqat raqamli hujjat aylanishi vositasi sifatida emas, balki farmatsevtik xizmat sifatini boshqarish mexanizmi sifatida baholashga imkon beradi. Ushbu tashkiliy komponentlar keyingi empirik tadqiqotlarda farmatsevtlarning tizimga tayyorgarligi, texnik muammolar chastotasi, xizmat ko'rsatish vaqti va bemor qoniqishini baholash uchun metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

XULOSA

Elektron retsept tizimini dorixona faoliyatiga samarali joriy etish ko'p komponentli tashkiliy jarayon hisoblanadi. Texnik integratsiya, farmatsevtik verifikatsiya, xodimlarni muntazam o'qitish, bemorga tushuntirish, xatolarni qayd etish va sifat indikatorlarini monitoring qilish bir-birini to'ldiruvchi bo'g'inlar sifatida qaralishi lozim. O'zbekiston sharoitida elektron retseptning kengayishi bilan dorixona tashkilotlari uchun standart operatsion protseduralarni ishlab chiqish va tizim samaradorligini yagona indikatorlar asosida baholash farmatsevtik xizmat sifati hamda dori xavfsizligini oshirishga xizmat qiladi.

CONFERENCE ON FRONTIERS OF SCIENCE AND ENGINEERING • QATAR •

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Health Organization. Medication without harm: policy brief. Geneva: WHO; 2024. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240062764>
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 8-sentabrdagi 570-son qarori. “Sog‘liqni saqlash tizimini raqamlashtirish jarayonlarini yanada jadallashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”. <https://lex.uz/acts/7723519>
3. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Raqamli tibbiyot: Qancha dorixona “Elektron retsept” tizimida ishlayapti? 04.09.2026. <https://gov.uz/oz/ssv/news/view/214982>
4. Benefits and barriers associated with e-prescribing in community pharmacy – A systematic review. *Explor Res Clin Soc Pharm.* 2023;12:100375. doi:10.1016/j.rcsop.2023.100375.
5. A Preliminary Scoping Review of the Impact of e-Prescribing on Pharmacists in Community Pharmacies. 2024. PMID: PMC11241554.

